

UDK 37.064.1:316.624-057.874(049.3)

Primljeno: 31. 05. 2023.

Stručni rad
Professional paper

Senad Arnaut

POUZDAN NAUČNI ORIJENTIR U DINAMIČNIM BOSANSKOHERCEGOVAČKIM TOKOVIMA KONTEMPORARNOG DRUŠTVENOG RAZVOJA

**[Adnan Džafić, Jusuf Žiga, Šaćir Filandra (ur.)
Bosanskohercegovačko društvo i suvremenost – Prilozi za sociologiju bosanskohercegovačkog društva, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka, 2023]**

Zbornik radova Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu pod nazivom *Bosanskohercegovačko društvo i suvremenost – Prilozi za sociologiju bosanskohercegovačkog društva* nudi detaljan presjek razvoja, izazova i transformacija sa kojima se suočava savremeno bosanskohercegovačko društvo. Prva tematska cjelina zbornika počinje citatom¹ američkog sociologa Jeffreya Alexandera, gdje se naglašava važnost sociologije u tumačenju značenja, društvenih struktura i njihovih moći. U skladu sa time nevidljivo, skriveno značenje i strukture moći sociolozi trebaju razotkrivati i učiniti vidljivim. Urednici u uvodu naglašavaju da društvo funkcioniše uz pomoć simbola kojima se objašnjava pojavna stvarnost, čime se gradi jedan *svijet značenja*. Dalje, autori elaboriraju zadatak sociologa kao tumača koji trebaju dekonstruirati, demitologizirati i objasniti simbole i njihova značenja. Na taj način nastaje *svijet značenja* koji usvaja društvo što teži *općem dobru*. Na tom tragu, zbornik *Bosanskohercegovačko društvo i suvremenost* kroz tekstove o prošlosti, sadašnjosti i

1. „Tajna obavezujuće moći društvenih struktura jeste u tome što je njihova prisila i unutrašnja. One nisu samo izvan aktera, već i u njima. One imaju značenja. Ta značenja, čak i ako su nevidljiva, oblikuje i stvara društvo. Mi moramo da naučimo kako da ih učinimo vidljivim.“

budućnosti bosanskohercegovačkog društva, kroz tekstove o identitetu, dijalogu, kulturi, tranziciji, politici, modernizaciji itd. predstavlja značajan doprinos razumijevanju specifičnosti problema sa kojima se suočava naše društvo.

Bosanskohercegovačko društvo i suvremenost, sa međunaslovima „Hermeneutika budućnosti” i „Bosanskohercegovačko društvo: transformacija i perspektiva“, prvi je tekst u zborniku, odnosno prva tematska cjelina, koju potpisuju Jusuf Žiga i Adnan Džafić. Autori polaze od tvrdnje da Bosna i Hercegovina nije tačka sukobljavanja različitih kultura, religija i tradicija, već da je ona njihovo čvorište, klupko, sastavljeno od niti različitih boja. To čvorište funkcioniše kao jedna cjelina, ali se u njemu jasno prepoznaje i *ono pojedinačno i ono opće – zajedničko* (str. 14). Podsjećaju nas na distinkciju između društva i države, pri čemu naglašavaju da bosanskohercegovačko društvo, gledano kroz historiju, ne gubi svoj integritet i kulturu. Prostor Bosne i Hercegovine oduvijek je bio meta brojnih carstava i sila što se, kako navode autori, odražava i na savremeno bh društvo. Raznobojno klupko je po svojoj definiciji otvoreno za različite uticaje, ali njegova otvorenost, pored toga što je izvor snage, može biti, zbog svoje specifičnosti, i izvor sukoba. Zbog toga autori objašnjavaju da „kad god su se dešavali konflikti na ovom prostoru, oni su uvijek bili inicirani izvana, prije svega od strane bosanskohercegovačkih susjeda“ (str. 15). Žiga i Džafić prave jedan dijahronijski presjek razvoja društva i kulture na prostoru današnje Bosne i Hercegovine, od prvih pisanih tragova koji govore o ilirskim plemenima Desidijatima i Japodima, koji su ulazili u sukobe sa Rimskim Carstvom, preko srednjovjekovne bosanske države, dolaska Osmanskog Carstva, austrougarske okupacije, Jugoslavije, do agresije na BiH 1992-1995. godine, i poslijeratnog društva, da bi došli do zaključka kako je čvorište zvano Bosna i Hercegovina, uprkos svemu, oduvijek imalo, i sačuvalo, svoju autentičnost.

Naredni rad pod nazivom *Sociološki model dekonstrukcije savremenog bosanskohercegovačkog društva*, sa međunaslovima „Društvene vrijednosti“, „Vrednovanje kao konstrukcija značenja“, „Promjene i kultura trauma“, „Modernizacijske promjene“, „Faktori uspješnosti društva“, „Savremena sociologija: problemi i promjene“, „Tendencije aktuelne sociologije“, „Strukture moći kao konstante društvenog razvoja“, napisao je Adnan Džafić. Tu se autor fokusira na ulogu sociologa kao tumača simbola i načina na koji određeno društvo funkcioniše. Stoga naglašava da sociolozi ne trebaju biti pasivni, puki posmatrači, već aktivno učestvovati u društvu, upravo zbog svog znanja i razumijevanja društvenih mijena. Na tragu poljskog sociologa Piotra Sztompke, Džafić piše o kulturnoj traumi koja vodi društvo u stanje šoka iz kojeg dolazi promjena koju je onda potrebno i analizirati.

Treći tekst ove zbirke *Ishodišta socijalne diferencijacije u bosanskohercegovačkom društvu*, napisao je Šaćir Filandra. Autor „sociološkim i politološkim iščitavanjem dosadašnjih historiografskih istraživanja“ (str. 58) nastoji ukazati na društveno-političke odnose u BiH sredinom 19. stoljeća, sa ciljem ukazivanja na različite načine djelovanja nacionalnih pokreta koji su uticali na formiranje bosanskohercegovačkog društva. Filandra objašnjava kako je evropski nacionalizam Bošnjacima bio stran i nejasan, zbog čega se društvo okreće ka tradiciji i kulturi. „Jezik i kultura postaju bitno obilježje nacionalnog identiteta, a pokretanje časopisa *Behar* 1901. godine simbolički se može smatrati početkom bošnjačke kulturne standardizacije“ (str. 59). Autor stavlja naglasak na razloge zašto tada nije došlo do buđenja nacionalne svijesti i kakve je to posljedice imalo na dalju socijalnu diferencijaciju.

Narednu tematsku cjelinu pod naslovom *Dijalog – spojnica nacija* napisao je Nezir Krčalo. Paradoks jezika leži u činjenici da komuniciramo sa drugima na nivou svakodnevnice, a opet vrlo često, prečesto, dolazi do konflikta, nerazumijevanja, nemogućnosti prenošenja potpune misli ili emocije, itd. „Čini se da govorimo mnogo, a razgovaramo malo ili nikako, pa postaje sve očitijim da nam za ovladavanje umijećem razgovaranja/pregovaranja treba ozbiljna pomoć“ (74). Krčalo nudi kratki historijski pregled razumijevanja govora i jezika, te odnosa misli i govora, od Platona i Aristotela, do Fochta, Heideggera, itd. Autor naglašava da je dijalog razumijevanje sagovornika, drugog i drugačijeg, a ne puko razmjenjivanje informacija, što se onda prenosi i na nivo društva u Bosni i Hercegovini.

Mirza Emirhafizović napisao je tekst *Pregled toka demografske tranzicije u Bosni i Hercegovini*. Aanalizira društvene promjene u BiH od 1930-ih godina, tj. od perioda između dva svjetska rata do stanja nakon agresije 1992-1995. Kao ključne elemente demografske tranzicije Emirhafizović navodi stopu mortaliteta, nataliteta i fertiliteta, postepeno povećavanje broja zaposlenih žena zahvaljujući industrijalizaciji, smanjenje ili povećavanje broja domaćinstava itd. U skladu sa time, ovaj tekst pruža detaljan uvid u demografsku tranziciju u Bosni i Hercegovini u jednom širem historijskom kontekstu.

Narednu tematsku cjelinu u zborniku potpisuje Sarina Bakić. Tekst *Bosanskohercegovački kontekst za istraživanje kulturnih (ne)prilika*, sa nekoliko podnaslova, fokusira se na konkretan problem bosanskohercegovačkog društva u novom milenijumu – na poziciju kulturne politike. Autorica ukazuje na politizaciju kulture kao jedan od najvećih problema samog bića bh kulture, a time i cijelog društva. „Dok se kroz podsticanje masovne kulture, tačnije njenih kič i šund elemenata “dokazu-

je” navodni kozmopolitizam i otvorenost, dotle se kroz postavljanje u prvi plan tradicionalnih i folklornih sadržaja kreira i jača navodni identitet etnosa” (str. 105).

Tekst Asima Mujkića *Model Distrikta Brčko u BiH – korak izvan konsocijacije*, kroz podnaslove „Arbitražna dekonstrukcija etnonacionalnog poretka“ i „Sučeljavanje vrijednosnih orijentacija i perspektiva“, kritički posmatra Dejtonski sporazum kao konstrukciju koja se suprotstavlja ljudskim pravima i slobodama. Pri tome, autor govori i o pasivnosti međunarodne zajednice, koja *zna samo da izrazi zabrinutost* (str. 118). Sa uspostavljanjem Brčko Distrikta u BiH dolazi do kohabitacije dvaju modela političkog djelovanja – *etnopolitičkog* i *liberalno-demokratskog*. Mujkić postavlja pitanje šta su to “evropske vrijednosti” o kojima se u stalno piše i govori i na koji način, tj. uz koja politička rješenja se približava ili udaljava od istih.

U zborniku se našao i tekst *Sociologija bosanskohercegovačkog društva – perspektiva za održivi razvoj* Abdela Alibegovića. Kroz četiri podnaslova autor piše o važnosti utemeljenja sociologije bh društva, o osnovnim obilježjima i biodiverzitetu bh. društva, te o razvoju ekološke svijesti, kako u BiH, tako i na globalnom nivou. Alibegović ukazuje na činjenicu da socijalna ekologija i razvijanje ekološke svijesti imaju za cilj, između ostalog, razvoj svijesti o važnosti društvene odgovornosti.

Kako govoriti o Bosni i Hercegovini danas? Koja pitanja postaviti i iz koje perspektive? Posljednji tekst koji je uvršten u ovaj zbornik napisao je još davne 1996. godine Ibrahim Bakić (1946-2002.). Autor nudi dvije mogućnosti, dva ugla iz kojih se može govoriti o BiH, a to su historijsko-kulturni i pravno-politički, sa ciljem izgradnje i razvoja, prije svega, individue i njenog odnosa prema naciji, društvu, itd. „Dakle, individua je ta koja posjeduje naciju, a ne nacija individuu“ (str. 163).

Na temelju niza postavljenih pitanja, analiza i problematiziranja historijskog razvoja i stanja savremenog bosanskohercegovačkog društva, zbornik *Bosanskohercegovačko društvo i suvremenost*, iscrpan je i vrijedan doprinos bosanskohercegovačkim društvenim naukama, samom društvu, ali i pojedincu koji se želi orijentirati u dinamičnim tokovima kontemporarnog društvenog razvoja.

Adresa autora
Author's address

Senad Arnaut
Univerzitet u Zenici
Filozofski fakultet
senad.arnaut@unze.ba